

ЗМІСТ

Жорна

Я закоханий палко, без міри...

Можливо, знову загримлять гармати

Баба Онися

Піч

Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з старою хатою

Дід умер

Спасибі

Мій родовід

Шум полів

Леся Українка

Косар

Перший

Квіти

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі

Ровесникам

Юність в інших завше загадкова

Земля кричить. Шинкують кров'ю війни...

Русь

Вже день здається сивим і безсилим

Пучок суниць

Грудочка землі

Степ

Гнівні сонети

Ніч в озері

Кривда

Ошукана могила

Тиша і грім

Суперники

Любов

Вона прийшла

Ти не можеш мене покарати

Коли б тобі бажав я сліз і муки
Спади мені дощем на груди
Море радості
Закохана
Берези, в снігу замілі
Ніби краплі жовті, в темну воду...
Не дивися так печально, брів похмуро не підводь...
Я дивлюся в твої перелякані очі...
Є в коханні і будні, і свята...
Дупло
Ой майнули білі коні...
В грудях набубнявіла тривога...
Уманським дівчатам

Жорна

Натуга на руках,
від втоми чорних,
здувала жили,
ніби мотузки.
Каміння клацало зубами
в жорнах,
жувало жовті зерна на друзки.
І сіялось не борошно,
а мука...
При тьмяному мигтінні каганця
жіночі ніжні
материнські руки
тягли за ручку
камінь без кінця.
Журливо мліли очі сумивиті,
і борошно,
мов біла кров, лилось...
Це все було
в двадцятому столітті,
що грозами над нами пронеслось.

Ми часто чуєм
радісну зловтіху
у голосі ворожому,
чужім,
що заглядали кривда
й люте лихо
у наш —
для щастя виведений — дім.
Хай сатаніють
виродки од крику —
нас не знобить
од їхньої хули:
нам жорна ті
із кам'яного віку
на танках варвари
з Європи привезли.
І то для них
таки й була наука,
коли —
у всього світу на виду, —
немов у жорнах,
дужі наші руки
перемололи варварську орду.
Народе мій!
Титане непоборний,
що небо підпирає голубе!
Твій гордий подвиг
не принизять жорна —
вони лиш возвеличують тебе.
Дарма біситься
злість ворожа, чорна —
нічим не очорнить
твоеї боротьби!.
Цілую руки,

що крутили жорна
у переддень космічної доби.

Я закоханий палко, без міри...
Я закоханий палко, без міри
у небачені вроду твою.
Все, що в серці натхненне і щире,
Я тобі віддаю.

Ти дала мені радісну вдачу,
кров гарячу пустила до жил.
Я без тебе нічого не значу,
Ніби птиця без крил.

Кожну хвилю у кожную днину
Гріє душу твоє ім'я
Ненаглядна, горда, єдина,
Україно моя.

Можливо, знову загримлять гармати
Можливо, знову загримлять гармати,
І танк зімне пшеницю на лану,
І буде плакати і журитись мати,
Коли сини ітимуть на війну.
І хтось востаннє поцілує милу,
І хтось сльозу непрохану змахне,
А може, дехто втратить віру й силу,
Своє життя рятуючи одне.
Але не я... Я квиснути не стану,
Хоч як не буде боляче мені,—
За нашу землю, дорогу й кохану,
Я рад прийняти на себе всі вогні.
За тих дітей, що бігають до школи,
За матерів, змарнілих у труді,
За рідні наші верби довгополі,

За наші дні прекрасні й молоді.
І тут ві сліз, ні відчаю не треба,
І тут не треба страху і ниття —
Живе лиш той, хто не живе для себе,
Хто для других виборює життя.
22.06.1955

Баба Онися
У баби Онисі було три сини.
У баби Онисі синів нема.
На кожній її волосині
морозом тріщить зима.

Я горя на світі застав багато.
Страшнішого ж горя нема,
ніж те, коли старість мати
в домівці стрічає сама.

Немає такої біди і муки,
ніж сумно з-під сивих брів
дивитись щодня, як внуки
ростуть без своїх батьків.

За те, що ми в космос знялися,
що нині здорові й живі,
я пам'ятник бабі Онисі
воздвиг би на площі в Москві.

Щоб знали майбутні предтечі
в щасливій і гордій добі:
їх горе на утлії плечі
Онися взяла собі.

Щоб подвиг її над землею
у бронзі дзвенів віки,
щоб всі, ідучи повз неї,
знімали в пошані шапки.

Піч
Лиже полум'я жовте черево,
Важкувато сопе димар,
Галасує від болю дерево,
Піднімаючись димом до хмар.

Бубонять рогачі і кочерги —
Щось пригадують з давнини,
І чекають покійно черги
Засмаглілі горшки й чавуни.

З тітки полум'я сон злизало,
Тітка гладить рукою глек,
Теплий ватяник зав'язала
На застужений свій поперек.

Біга тітка із кухні в сіни,
З-під повітки заносить дров —
З них струмує жовтаво-синя
Віковічна печаль дібров.

Звично грюкають мляві двері,
Піч гуде і димить і світ —
Скільки в пашу цій ненажері
Тітка вкинула кращих літ!

Сновигають по зморшках думи,
На щоках танцює вогонь,

Сажа в'їлася чорним глумом
У пелюстки її долонь.

Біля печі вона, мов бранець,
Слугувала під шурх спідниць,
Віддавала дівочий рум'янець
Чистоті смачних паляниць...

Менше ми гіркоти нестимем,
Стане ближчою наша мета,
Як не будуть у небо димом
Підніматись жіночі літа.
28.I.1962

Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з старою хатою
Ти стоїш, небагата й непишна,
виглядаючи з саду в луг.
Рясний цвіт обтрусили вишні
на солом'яний твій капелюх.
Ти приймала і щастя, і лихо,
поважала мій труд і піт,
із-під сірої теплої стріхи
ти дивилася жадібно в світ.
Відчиняла ти лагідно двері
для нового життя й добра,
друзів кликала до вечері,
рідна хато моя стара.
Я в тобі розлучився з журбою
і навіки спекався біди.
Я прощаюся нині з тобою,
рідна хато моя, назавжди.
В нову хату ідуть твої діти
з сміхом, з піснею, як вогнем.
Як же радість тобі втаїти
під старечим своїм брилем!

Ти була мені наче мати,
ти служила мені як могла —
кожна кроквочка, кожна лата
не жаліла для нас тепла.
Тож сьогодні і в тебе свято,
в шибках вогники голубі.
Переходячи в нову хату,
говорю я:
— Спасибі тобі!
01.09.1961

Дід умер
От і все.
Поховали старезного діда,
закопали навіки у землю святу.
Він тепер вже не встане
і ранком не піде
із косою під гору круту.
І не стане мантачкою тишу будити,
задивлятися в небо, як гаснуть зірки.
Лиш росою по нім буде плакати жито,
і пливтимуть над ним непомітно віки.
От і все.
Поховали хорошу людину,
повернули навіки у лоно землі.
Та невже ж
помістились в тісну домовину
всі турботи його,
всі надії,
жалі!
Та невже ж то
йому все віднині байдуже —
чи світитиме сонце,
чи ніч напливе!
Біль у душу мою закрадається вужем,

відчай груди мені розпанахує, рве.
Я готовий
повірити в царство небесне,
бо не хочу,
щоб в землю ішли без сліда
безіменні,
святі,
незрівнянно чудесні,
горді діти землі,
вірні діти труда.
Хай шалені гудуть
над планетою весни,
хай трава пнеться вгору
крізь листя старе...
Я не вірю,
що дід із могили воскресне,
але вірю,
що ні —
він увесь не умре.
Його думи нехитрі
додумають внуки,
і з очей ще віки пломенітимуть в них
його пристрасть і гнів,
його радощі й муки,
що, вмираючи,
він передав для живих.
09.06.1959

Спасибі

Я вклонюся землі і скажу їй:
— Спасибі,
що мені ти прослалася, тепла, до ніг,
що не кінчилась ти на дідівській садибі,
але ринула вдаль тисячами доріг.
Легко ніжність мою голубину збагнути,

ти сама, як святиню, її бережеш:
я сьогодні до тебе уже не прикутий
ланцюгами холодних безжалісних меж!
Це вони мені руки в'язали і ноги,
це вони мою мрію тримали в ярмі.
Ніби грати, вони обступали дорогу —
коридор у вселюдській жорстокій тюрмі.
Я, пригнічений ними, не бачив неба,
я, задавлений ними, конав у імлі,
клаптик щедрості брав я у тебе —
у незмірно багатій мами-землі.
А вони ж і тобі перекраями груди,
не давали прорватись твоїй доброті.
Це було, моя земле, цього вже не буде
у моєму й твоєму довічнім житті.
У кісниках барвистих із райдуг веселих,
з білим бантиком чистих, замріяних хмар —
ти стоїш, мов дівча, і підносиш нам келих,
щедро ллєш в наші душі зелений нектар.
Ти напружила м'язи — і тріснули межі,
і сповзли з твого тіла рови-ланцюги,
щоб ішов я щасливий в твоїм безбережжі,
зачерпнувши із надр твоїх сили й снаги,
щоб думки мої пахли у білому хлібі,
щоб любов моя квітла пилком на житах.
Я скажу тобі, земле:
— Синівне спасибі!
Будь безсмертна
в своїх трудівничих літах.
16.08.1960

Мій родовід
Вельможі пихаті і горді
Плетуть родоводів в'язь:

В одного — прапрадід став лордом,
В іншого — прадід князь.

Баньки уп'явши в минуле,
Гордо ця знать рече:
— Про нас хрестоносці чули...
— В нас Рюрика кров тече...

— Мій предок вогнем і залізом
Титул собі добув...

— А мій тисяч сорок зарізав,
За це і в пошані був...

Нічого собі родоводи!
Та киньте свій ґвалт і крик:
Я із древнішого роду,
Бо я — полтавський мужик.

Ви скорчите кисло пику,
Коли повідомлю вас,
Що предок мій споконвіку
Хліб сіяв і свині пас.

Щоб жерли ви булки й сало,
Віками пер соху-плуг.
Хіба ж для історії мало
Оцих видатних заслуг?!

Я вами гордую, панове,
Бо я — знатніший од вас.
Звиняйте за грубе слово —
Я з вами свиней не пас!

23.02.1960

Шум полів

Над "Кобзарем"

Поля мої! Суворі таємниці

Я відчуваю в плескоті хлібів —

Здається, сотні змучених рабів

Звели до сонця стомлені правиці.

Зелений подих теплої пшениці

Доносить розшум Кобзаревих слів.

Любов і ласка, ненависть і гнів

Спалахують в рядках, як блискавиці.

Скорбота матері і сльози немовляти,

І задуми безпомічно крилаті

Шукають — не знаходять берегів.

Тут правда з кривди злускала облуду,

Щоб розказали нам з віків минулих люди

Історію насильств і батогів.

09.03.1955

Леся Українка

Десь вітер грає на віолончелі,

Морозні пальці приклада до скла,

І ти одна в зажуреній оселі

Замріяно схилилась до стола.

Мов раб німий на араратській скелі

Карбує написи про подвиги царя,

Ти на папері почуттів моря

Переливаєш в строфи невеселі.

Ти — хвора дівчина — серед глухої ночі

Врізаєш в вічність огненні, пророчі

Слова з прийдешніх сонячних віків,

Щоб ті слова хитали чорні трони,

Щоб їх несли з собою легіони

Нових, непереможних Спартаків.
04.08.1954

Косар

В поле вийшов косар на світанні,
Ждуть його обважнілі жита,
Дзвонять радістю далі туманні,
Мов перейдені весни й літа.

Пристає косар до роботи,
Скисся блискає і співа.
Чисті краплі солоного поту
Ваговиті, мов чесні слова.

Встало сонце і впало в очі,
Хмари втому зняли з плечей —
Служать людям ці руки робочі,
Сонце людям гріє з очей.

Стали копи рядами на чати,
Залицяється колос до губ —
Так свій полудень зустрічати
Вміє щирий косар-працелюб.

Хай тим стане оце за диво,
Хто під регіт і плач жоржин
Йде косить поетичну ниву,
Позичаючи мозку в машин.

Буде, мабуть, повік "кустарно"
Оброблятися нива оця —
Там пускати машину марно,
Де працюють людські серця!

Устає косар до роботи,
Скісся блискає і співа.
Ніби краплі солоного поту,
Світять чесні його слова.
17.07.1959

Перший
Першим був не Господь
і не геній,
першим був —
простий чоловік.
Він ходив
по землі зеленій
і, між іншим,
хлібину спік.
І не зміг
заробить монумента
цей наївний франк
чи дуліб,
бо не зміг він
знайти момента,
щоб узяти патент
на хліб.
Постаріла вже
мудрість Божа,
розтрощив її
грізний час.
Хлібом
геній живився кожен,
щоби розум його не погас.
Та нехай над землею година
чи негода лютує і рве,—
вічна мудрість простої людини
в паляниці звичайній живе.
14.10.1961

Квіти

Слів на описи не трачу, словом не передаси
Їх земної, безсловесної, дивовижної краси.
Люди дивляться, п'яніють, в них кохаються віки,
Нареченим їх дарують, заплітають у вінки.
Ними кожен свою радість, власне щастя назива,
Квіти часто нам говорять втричі більше, ніж слова.
Скільки ми їм довіряли мрій, недоспаних ночей!
Але є ще кращі квіти, невидимі для очей.
Не цвітуть вони на клумбах і на тихих озерцях,
А цвітуть вони у грудях, у людських цвітуть серцях.
В щирім серці, в чесних грудях — вірю, знаю! — квіти є!
Щастя їх коріння поїть, радість барв їм додає.
В них красується, ясніє мрій дитинна чистота,
Золотими пелюстками в них кохання розцвіта.
Щоб вони не помарніли в душах чистих і ясних,
Завжди ніжністю й любов'ю поливайте, люди, їх.
18.05.1957

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі
Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки, і вечірній час,
І в свята гомінкі, і в дні робочі
Ми думаємо, правнуки, про вас.

Ми думаєм про вас — і тому наші руки
Не в'януть біля плуга і станка,
Тому в серцях у нас невитончена мука,
А радість голосиста і дзвінка.

Ні, то не сум промінить риса кожна,
То творчість б'є з натхнення наших віч,
А творчість завжди мрійна і тривожна,
Немов травнева неспокійна ніч.

Ні, сонний спокій зовсім нам не сниться,
Ні, нас не вабить ніжна тишина —
Прийдешнє осяває наші лиця,
Неспокій творчий з вічністю єдна.

І тому ми спокійно і суворо
Стрічаємо у праці і борні
Наклепи зlobні і тупі докори,
Потоки божевільної брехні.

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки і вечірній час,
На свята гомінки і в дні робочі,
Нащадки дорогі, ми захищаєм вас.

01.02.1958

Ровесникам
Ми в світ прийшли успадкувати славу,
Діла, і думи, й чесні мозолі,
Батьків велику полум'яну справу,
Що захистила правду на землі.

Нам не дрімать на тихому причалі,
Не виливать в кімнатній тишині
Свої дрібненькі втіхи і печалі
В меланхолійні вірші і пісні.

Нехай серця не знають супокою,
Хай обганяють мрії часу біг,
І наша юність буде хай такою,
Щоб їй ніхто не заздрити не міг!

22.06.1958

Юність в інших завше загадкова
Юність в інших завше загадкова.
А своя — проста була чи ні?
Це ж вона уперто й гарячково
Відкривала істини смішні.

Це ж вона, нестримана й криклива,
Повна вихвалянь і недовір,
В поєдинки рвалася сміливо,
Глуздові часом наперекір.

То чого ж стогнати кучеряво:
— Що за діти — хай боронить Бог! —
Юність має на тривоги право,
Що ж то і за юність без тривоги!

Хай ми посинієм од натуги,
Поступ не зупиним все одно:
Нові покоління — не папуги,
Щоб товкти заучене давно!

Юність вчать — наука їй не шкодить,
Але рветься зойк у мене з уст:
Хай до неї й близько не підходить
Із своєю міркою Прокруст!
21.01.1962

Земля кричить. Шинкують кров'ю війни...
Земля кричить. Шинкують кров'ю війни,
І падають занози від ярма,
І лиш годинник холодно й спокійно
Рахує дні, розтрачені дарма.

І без кінця — окопи, барикади,
Та над громадами кривавих тіл
Гриміли пишні і бучні паради
Нових Тимурів і Аттіл.

Це все було... Були німі кургани,
І війни йшли не на життя — на смерть,
Гриміли залпи, і ятрились рани,
І світ ішов, здавалось, шкереберть.

І вся планета ніби очманіла,
Людина в землю заривалася, мов кріт,
А над землею бомби стугоніли,
І падали тіла на рваний дріт.

Це все було... О, не забудьте, люди,
Своїх братів, що нині неживі,
Що руйнували світ тиранства і облуди
І нищили в'язниці вікові.

О, не забудьте тих, що рвались крізь багнети,
В степах поклали голови свої,
Щоб більше нашу голубу планету
Не шарпали розбійницькі бої,

Щоб не здригався всесвіт малярійно
І небо не стогнало від заграв,
Щоб нам годинник радісно й спокійно
Віки ясної дружби рахував!

1963

Русь

І

З глибин віків і гордо, й величаво
Встає легендами овіяне ім'я.
Минуле — сон, але сліпа змія
Не отруїла доблесті і слави.
То ж не орда завзята і кривава
Неждано появилася в степах,
Щоб у сплюндрованих і спалених містах
Шуміли оргії і варварські забави.
То встала Русь в кольчuzі і шоломі,
Щоб їй стихія покорилась дика,
І вів її у далі невідомі
Син Перуна Олег-владика...
І Візантія снила крізь туман —
Підводив голову народжений титан.

II

Підводив голову народжений титан,
І йшли назустріч вічності і смерті
Нездолані, гарячі і уперті
Дружини непокірливих слов'ян.
Русь не дрімала, стомлена і млява,
Забившися ведмедем у барліг,
Бо відчували грек і печеніг
Відлуння кроків князя Святослава.
Цвіли хоругви руські на Дунаї,
І Доростол навіки записав,
Що мертвий воїн сорому не має.
І ворог знав, підступний і лукавий,
Що витязь тут не здобичі шукав,
І війни йшли не тільки ради слави.

III

І війни йшли не тільки ради слави,
Бо іншій все корилося меті —
Меч Святослава прокладав путі

Для мудрості ясної Ярослава.
Коли була Європа в забутті
Та істина у вогнищах палала,
Антична мудрість гордо оживала
В твоїм, о Русь, допитливім житті.
За ясні зорі і за тихі води
Ішли в бої сини твого народу
І гинули, слабїючи від ран.
Але тебе ця кров не зупиняла,
Бо ти й тоді, хай підсвідомо, дбала
За кращу, світлу долю всіх слов'ян.
30.04.1956

Вже день здається сивим і безсилим
Вже день здається сивим і безсилим,
І домліває в зарослях ріка...
Луги, луги, пропахлі сіном прїлим,
Чи ви мене впізнали, земляка?
Я тут колись бродив між лепехою
І спочивать сідав на купині —
Тоді ви разом бавились зі мною,
Свою журбу повідали мені.
Чому ж тепер така сумна напруга,
Завмерла мова в тиші верховіть?
Та ви не бійтесь — я вернувся другом,
Я зрозумію все — шуміть, шуміть...
11.07.1956

Пучок суниць
У степу не було нікого,
Тільки вітер та ми й ковила,
І мовчала струнка дорога,
Що, здавалося, в небо вела.

Та сміялося сонце в блакиті
Над безмежжям німим цілини.
В курені, що соломою криті,
Ми дівчатам несли кавуни.

І припала ж така година,
Дуже радісна й трохи сумна:
У Миколи були іменини,
А у нас не було вина.

Прокляли ми тоді дорогу,
Що вона подалась не туди —
Пнеться в небо, мабуть, до Бога,
А від нього вина не жди...

Гоготіло вночі багаття,
Танцювали зірки у вогні,
І дівчата в святешних платтях
Дарували Миколі пісні.

Чисту воду пили із бочки,
Брудершафти і тости були,
Пап солідних сини і дочки
Круг багаття тамтам вели.

І уже як першій зірниці
Усміхнулася жовта стерня,
Піднесли ми йому суниці,
Що збирали гуртом півдня.

Бо тоді у зелених суницях
Вся фантазія наша жила.
Бачив я: у Миколи в зіницях
Синім полум'ям радість цвіла.

І стояв він, як мак, рум'яний,
Бурмотів невиразно: "Бра..."
Був Микола від щастя п'яний,
Від хмільного людського добра.

14.10.1961

Грудочка землі
Ще в дитинстві я ходив у трави,
В гомінливі трепетні ліси,
Де дуби мовчали величаво
У краплинках ранньої роси.

Бігла стежка в далеч і губилась,
А мені у безтурботні дні
Назавжди, навіки полюбились
Ніжні і замріяні пісні.

В них дзвеніло щастя непочате,
Радість невимовна і жива,
Коли їх виводили дівчата,
Як ішли у поле на жнива.

Ті пісні мене найперше вчили
Поважати труд людський і піт,
Шанувать Вітчизну мою милу,
Бо вона одна на цілий світ.

Бо вона одна за всіх нас дбає,
Нам дає і мрії, і слова,
Силою своєю напуває,
Ласкою своєю зігріва.

З нею я ділити завжди буду
Радощі, турботи і жалі,
Бо у мене стукотить у грудях
Грудочка любимої землі.

26-27.11.1957

Степ

Трави в'януть під млосною спекою,
Крутить вихор серпневий пил,
Осокори за даллю далекою
Підпирають в степу небосхил.
А до них між балками та нивами
Вибігає закурений шлях,
Огинає химерними звивами
Жовті стерні на тихих полях.
Тут роботи нема обережному —
Де для нього тут межу найдеш?
Той господар в просторі безмежному,
Хто душею відрікся меж!

1961

Гнівні сонети

I. Погода

Тремтіть небіжчика не змусиш від морозу,
Та й від жару він пітувати не стане,
Як не народить думку, хоч погану.
Муштрований убогий розум.
Він буде завжди вірити прогнозам.
На все життя складать наївні плани.
Вмивати морду заспану з-під крана —
Він побоїться поклонитись грозам.

Він, може, нишком буде навіть злитись.

Та побоїться, грішник, помилитись

І буде тихо та спокійно жить.

І тільки той, хто чхає на погоду.

Той, хто не служить череву в догоду.

Зуміє правді й розуму служити.

II. БЕЗ НАЗВИ

Комусь життя — забави та відради,

А світ закритий ширмою вікна,

Турбота в нього цілий вік одна —

Дістать дружині пудри та помади.

І він до всього шкiрить зуби радо,

У все повірив і прийма сповна,

А думати тоді він тільки зна.

Коли відгадує кросворди та шаради.

Безпечний дурнику. Живи собі на втіху,

Не знай ні горя, ні страшного лиха

Думки носить у черепі тугому.

Мугич пісні гугняво під сопілку, їж досхочу, на свято пий горілку.

Але хоч жить не заважай нікому.

Ніч в озері

В мовчанні вод пригнічено-веселих

Застигли зорі на холоднім дні —

І озеро нагадує мені

Великий таємничий келих.

На дні повільно хмари темно-сині

Повзуть, немов підводні кораблі,

А навкруги ні клаптика землі —

Одні лиш зорі, строгі і красиві.

І я тремчу — у грудях канонада,

Я онімів, бо неземна принада

Мені так душу щастям колиса.

І соромно стає, і розум боре втома:
Адже болото й гнилизну у ньому
Хова ревниво крадена краса.

27.07.1955

Кривда
У Івася немає тата.
Не питайте тільки чому.
Лиш від матері ласку знати
Довелось хлопчині цьому.

Він росте, як і інші діти,
І вистрибує, як усі.
Любить босим прогоготіти
По ранковій колючій росі.

Любить квіти на луках рвати,
Майструвати лука в лозі,
По городу галопом промчати
На обуреній, гнівній козі.

Але в грудях жаринка стука,
Є завітне в Івася одно —
Хоче він, щоб узяв за руку
І повів його тато в кіно.

Ну, нехай би смикнув за вухо,
Хай нагримав би раз чи два,—
Все одно він би тата слухав
І ловив би його слова...

Раз Івась на толоці грався,
Раптом глянув — сусіда йде.

— Ти пустуєш тут,— озвався,—
А тебе дома батько жде-

Біг Івасик, немов на свято,
І вибрикував, як лоша,
І, напевне, була у п'ятах
Пелюсткова його душа.

На порозі заляк винувато,
Але в хаті — мама сама.
— Дядько кажуть, приїхав тато,
Тільки чому ж його нема?..

Раптом стало Івасю стидно,
Раптом хлопець увесь поблід —
Догадався, чому єхидно
Захихикав сусіда вслід.

Він допізна сидів у коноплях,
Мов уперше вступив у гидь,
З оченят, від плачу промоклих,
Рукавом витирав блакить.

А вно чі шугнув через грядку,
Де сусідів паркан стирчав,
Вибив шибку одну з рогатки
І додому спати помчав...

Бо ж немає тим іншої кари,
Хто дотепи свої в іржі
Заганяє буздумно в рани,
У болючі рани чужі...

Ошукана могила

Отут, де сумно опустили віти
Стрункі тополі на твердий обліг,
В пропахле димом сорок третє літо
Він за неправду у бою поліг.

Його селянки в землю тут зарили
Без почестей, без жалю, без труни...
Шумлять тепер навкруг його могили
Розкішні придорожні бур'яни.

І лиш діди, як сонце похолоне,
Розказують повільно, ніби сон,
Що бивсь він до останнього патрона
І не хотів здаватись у полон.

Та не вінча його героїв слава —
Під небом неосяжно голубим
Тополі українські величаві
Докірливо гойдаються над ним.

Прислужнику лукавих і неситих,
За що поліг в неправому бою?
І сироти твої й тобою вбитих
Дурну відвагу прокляли твою.

Життя твій слід і пам'ять загубило:
Нема хреста, ні імені, ні дат —
Стоїть німа, ошукана могила,
Де спить безславно фюрера солдат.
17.VI.1958

Тиша і грім

І

Довго спали вітри у ярах на припоні,
Довго тиша гнітюча полями повзла,
І стояли дерева німі на осонні,
Знемагала в пилюці вечірня імла.
І на трави не бризнули роси, мов перли,
Як рум'янець густий раннє небо залив.
І здавалось — життя задрімало, завмерло,
Заблукало в безмежжі неміряних нив.
І здавалось — нема ні початку, ні краю
Цій нудоті німій і нудній німоті...
Найстрашніше, мабуть, тільки тиша карає,
Коли поруч з тобою повзе по житті.

II

Та звелася з-за лиману
Хмара темно-сиза,
Полоснули ятагани —
Блискавки — донизу.
І вітри на перепутті
Загриміли цепом,
Розірвали свої пута
І помчали степом.
І озвалися долини
Гомоном знайомим,
І упала на коліна
Тиша перед громом.
І земля впилась водою,
Мов живою кров'ю.
І обнявся сміх з журбою,
Ненависть — з любов'ю...
Гей, почуйте, добрі люди,
Заздрить мені треба:
Грім ударив мені в груди,
Грім з ясного неба.
І убив у серці тишу,
Розпанахав спокій —

Я стою і вітром дишу
На землі широкій!

III

Люди різні між нас бувають —
Симпатичні, гарні, чудні.
Дні за днями, бува, куняють,
А живуть лиш у мріях та сні.
Може, це і не дуже грішно —
Не для всіх же доступна даль,
Тільки чомусь в очах їх смішно
Заплелися журба і жаль.
І життя мовби їх не било,
І дріма в них чимало сил.
Але їм тільки сняться крила,
Наяву ж — вони зовсім без крил.
Я судить їх не маю права,
Я для них не бажаю зла —
Я і сам жив отак "цікаво",
Доки в мене ти не ввійшла.
Сам я сонний ходив землею,
Але ти, як весняний грім,
Стала совістю, і душею,
І щасливим нещастям моїм.

IV

Пригадаю усе до слова,
До зітхання згадаю все,
І мене — в недосяжне — знову
Хвиля спогадів понесе.
То наївні, а то суворі,
Сколихнуть вони спокій мій,
А за ними в холодне море
Рушить човен моїх надій.
Ой, ті плавання невеселі
(Як від правди себе втаю?) —
Розіб'ється човен об скелі,

Об гранітну байдужість твою.

V

Не жартуй наді мною, будь ласка,

І, говорячи, не мовчи.

Нащо правді словесна маска?

Ти мовчанням мені кричи.

І без слів я все розумію,

Що сказати маєш мені,

Та в мовчанні живе й надія

Не почути жорстоке "ні!".

VI

Ображайся на мене як хочеш,

Зневажай, ненавидь мене —

Все одно я люблю твої очі

І волосся твоє сумне.

Хай досада чи гнів жевріє,

Хай до сліз я тебе озлю —

Ти для мене не тільки мрія,

Я живою тебе люблю.

Для кохання в нас часу мало,

Для мовчання — у нас віки.

Все віддав би, що жить осталося,

За гарячий дотик руки.

Влийся сонцем у щиру мову,

У думок моїх течію —

Я люблю твої губи, і брови,

І поставу, і вроду твою.

Ображайся на мене як хочеш,

І презирством убий мене —

Все одно я люблю твої очі

І волосся твоє сумне.

VII

Чому смуток з тобою поруч

Часто ходить у світлі дні?

Певне, є в тебе біль і горе,

Невідомі зовсім мені.
Хоч на щастя життя багате,
Але кожну людину ждуть
І печалі, і сум, і втрати,
І не можна їх обминуть.
Але к бісу цю мудрість убогу!
І догадки під три чорти!
Я бажаю, щоб всю дорогу,
Все життя усміхалась ти.
Щоб ніколи сльоза на вії
Не світилася, мов роса.
Хай же щастям завжди ясніє
Некриклива твоя краса.
Я не йму тобі зовсім віри,
Як сумною побачу тебе,
Небо в сутінь буває сірим,
А насправді ж воно — голубе.

VIII

Здрастуй, сонце, і здрастуй, вітре!
Здрастуй, свіжосте нив!
Я воскрес, щоб із вами жити
Під шаленством весняних злив.
Хай заляжеться тиша навколо,
Й знову стану, як ви, німим,
Але в серці моїм ніколи
Не замовкне весняний грім.

IX

Пройдуть зливи, замовкнуть грози,
Задрімають вітри на ланах.
І весняного грому погрози
Пронесе стороною луна.
А проміння довге, як мітли,
Обмине сизохмарну даль.
І пройдеш ти, лишивши світлу,
Невгамовну мені печаль.

Та в прекраснім житті важкому
Будуть завжди сіять мені
В душу, повну вітрів і грому,
Сіруватих очей вогні.

Січень 1961

Суперники

I
Вітер пісню співав стоголосо,
Але раптом в екстазі німім
Зупинивсь біля тебе і млосно
Зазітхав у волоссі твоїм.
І підслухали зорі і трави,
І підслухали ріки й мости,
Як шептав тобі вітер ласкаво:
"Я такої не бачив, як ти...
Хочеш — хмари для тебе розвію?
Хочеш — землю в дощах утоплю?
Тільки дай мені крихту надії,
Тільки тихо шепни — люблю..."
І хоч ти не сказала нічого,
Бо не слухала вітрових слів,
Він, забувши солодку знемогу,
Розганяти хмарки полетів.
А як глянуло сонце із неба
Через сині зіниці ніш,
Закохалося сонце у тебе,
Засіяло іще ясніш.

II

Вітер в небі за хмарами гониться
І про тебе складає пісні,
Почалася у сонця безсонниця —
І подовшали раптом дні.

І обоє тобі заходились
Говорити у всякий час:
"Ми по вуха в тебе влюбились,
Усміхнися ж хоч раз до нас..."

III

Тож послухайте, сонце і вітре!
Перестаньте скиглити на мить!
Маю річ я до вас нехитру,
Ви послухайте, помовчіть.
Я б хотів, щоб мені ви сказали
Без брехні, без ридань і виття:
Скільки раз ви уже кохали
За своє безконечне життя?
У скількох у волоссі мліли,
У скількох іще будете млить?
Ви всіх разом так не любили,
Як одну її треба любить!
Я для неї хмар не розвію
І дощами землі не заллю.
І хвалитись, як ви, не вмію,
Але я її дужче люблю.
Те, що кидали ви, як намисто,
Міліонам красунь до ніг,
Я в душі недоторкано чистим
Для одної для неї зберіг.

Корсунь, 01.03.1961

Любов

Дзвенять німою тугою ліси,
Коли їх ніч тремтлива обнімає
І від очей у ревності ховає
Принади їх первісної краси.
Бринять живою радістю ліси,

Як ранок спалахне на небокраї,
Як сонце огняне завісу піднімає
Із їх первісної і чистої краси.
Мені здається,— може,— я не знаю,
Було і буде так у всі часи:
Любов, як сонце, світу відкриває
Безмежну велич людської краси.
І тому світ завжди благословляє
І сонце, що встає, і серце, що кохає.
04.12.1956

Вона прийшла
Вона прийшла, непрохана й неждана,
І я її зустріти не зумів.
Вона до мене впливла з туману
Моїх юнацьких несміливих снів.
Вона прийшла, завітчана і мила,
І руки лагідно до мене простягла,
І так чарівно кликала й манила,
Такою ніжною і доброю була.
І я не чув, як жайвір в небі тане,
Кого остерігає з висоти...
Прийшла любов непрохана й неждана
Ну як мені за нею не піти?

14.11.1956

Ти не можеш мене покарати
Ти не можеш мене покарати
Блискавками з-під милих брів,
Бо тебе я навіки втратив
Ще до того, як вперше стрів.

Ти не можеш мене любити,
Ненавидіть не можеш теж —

Ти прийдеш, як гаряче літо,
Тільки грозами обпечеш.

Через теплі зелені трави
Поведе тебе в далеч путь.
Та за мною лишиться право
До кінця тобі вірним бути.

Дні і ночі думать про тебе,
Виглядати тебе щомить —
Лиш для цього, їй-богу, треба,
Тричі треба на світі жить!

19.06.1961

Коли б тобі бажав я сліз і муки
Коли б тобі бажав я сліз і муки,
І кари найстрашнішої бажав,
Я б не викручував твої тендітні руки
І в хмурім підземеллі не держав.

Ні, я б не став тебе вогнем палити,
З тобою б розквитався без жалю:
Я б побажав тобі когось отак любити,
Як я тебе люблю.

15.01.1957

Спади мені дощем на груди
Спади мені дощем на груди,
Пустелю-душу ороси —
Я стану жить. Я мріять буду,
Як мріють ранками ліси,

Коли салютами-громами
Гуркоче небо навесні.
Ти тільки спокою ні грама
Не дай воскреслому мені.

Якщо ж ти хмара, а без грому,
Якщо ти буря без води —
Пливи у далеч невідому,
А душу збоку обійди...

04.03.1961

Море радості
Я із надій будує човен,
І вже немовби наяву
З тобою, ніжний, срібномовен,
По морю радості пливу.

І гомонять навколо хвилі,
З бортів човна змивають мох,
І ми з тобою вже не в силі
Буть нещасливими удвох.

І ти ясна, і я прозорий,
І душі наші мов пісні,
І світ великий, неозорий
Належить нам — тобі й мені.

О море радості безкрає,
Чи я тебе перепливу?
Якби того, що в мріях маю,
Хоч краплю мати наяву.

9.03.1961

Закохана

Ось на тому й ущухла злива,
Розійшлися з під'їзду всі.
Ти брела по струмках, щаслива
В загадковій своїй красі.

Били блискавки ще тривогу,
Розтинаючи небосхил,
І веселка тобі під ноги
Опустилась, чудна, без сил.

Довго вітер уперто віяв,
Але чомусь і він тепер,
Зазирнувши тобі під вії,
У волоссі твоєму вмер.

Через вулиці нахолоді
Повз очей зачарований хміль
Йшла ти в сонячній ореолі
Невідомо куди й звідкіль.

Йшла, та й годі. Може, з роботи,
В магазини чи на базар.
Дріботіли маленькі боти
Об розчулений тротуар.

Не дивилася ні на кого,
Йшла й не чула, напевне, ніг.
Але щастя твоє ще довго
Голубіло з очей у всіх.

1962

Берези, в снігу занімілі
Берези, в снігу занімілі,
Іній на вітах слізьми,
Про що ви мрієте, білі?
— Про сонце мріємо ми...

Дуби в крижаній кольчuzі,
Одягнуті в сиві шовки,
Про що замислились, друзі?
— Про сонце наші думки...

Вітри із морозяним шпаром,
Куди вас несуть чорти,
Чого галасуєте даром?
— Хочемо сонце знайти...

Очі, наповнені горем,
Очі сумні мої,
Чому ви блукаєте зором?
— Хочем побачить її...

Серце, недавно кволе,
Муко моя мала,
Чому щеміш, як ніколи?
— Хочу її тепла...

Розуме мій байдужий,
Вируч мене хоч ти —
Над чим ти думаєш, друже?
— Хочу надію знайти...

14.04.1961

Ніби краплі жовті, в темну воду...
Ніби краплі жовті, в темну воду
Стигли зорі падають вночі.
Ти ідеш крізь синю прохолоду,
Підійнявши місяць на плечі.

Ти ідеш... Іди собі щаслива,
Мрій і смійся, думай і мовчи,
Посміхайся вітрові грайливо,
Травам ім'я милого шепчи.

Ти ідеш... Звичайно, не до мене,
Не мені замріяність несеш.
Ніжна й добра, щедра і шалена,
Іншому в обійми упадеш.

Іншому у душу зрониш слово,
Сумнів розпанахавши навпіл.
Вечір перли вам до ніг казкові
Буде сипать росами на діл.

І від вас між сонних незабудок,
Без злоби, досади і обмов,
По росі брестиме босий смуток
І моя нерадісна любов.

19.06.1960

Не дивися так печально, брів похмуро не підводь...
Не дивися так печально, брів похмуро не підводь.
Усміхнись і просто вимов: "Божевільний, не підходь.
Не ходи сумний та кислий, стань, досадо, в стороні,
Як тебе немає поруч, веселіш тоді мені.

І хоч ти ніщо для мене, але ж, бач, яка біда:
Мулить око порошина, як під вію попада..."
Говори мені і смійся у холодній тишині.
Буду знать, що ти щаслива,— легше стане і мені.

21.04.1957

Я дивлюся в твої перелякані очі...
Я дивлюся в твої перелякані очі,
Я тебе заголубить, запестити хочу.
Тільки знаю: не треба! Не треба!
Міг раніше я жить
І не думать про тебе.
Все вривалося в душу, в тривожне чоло —
Все на світі було,
Лиш тебе не було.
А тепер уже й світу, здається, нема —
Тільки ти залишилась сама.
Але а протестую, волаю: не треба!
Та не можу вже жить
І не думать про тебе.

17.12.1961

Є в коханні і будні, і свята...
Є в коханні і будні, і свята,
Є у ньому і радість, і жаль,
Бо не можна життя заховати
За рожевих ілюзій вуаль.

І з тобою було б нам гірко,
Обіймав би нас часто сум,
І, бувало б, тремтіла зірка
У тумані тривожних дум.

Але певен, що жодного разу
У вагання і сумнівів час
Дріб'язкові хмарки образи
Не закрили б сонце від нас.

Бо тебе і мене б судила
Не образа, не гнів — любов.
В душі щедро вона б світила,
Оновляла їх знов і знов.

У мою б увірвалася мову,
Щоб сказати в тривожну мить:
— Ненаглядна, злюща, чудова,
Я без тебе не можу жити!..

22.02.1961

Дупло
Одлунала далека пісня,
Гамірливий вечір замовк.
А тобі, видно, вдома тісно,
Що бредеш по дорозі, як вовк.

Сумно бачить тебе самотнім —
Де подруга твоя чи друг?
Ну, чому ти проходиш боком,
Не завернеш ніколи в круг?

Може, в тебе у грудях мука,
То прийди, розкажи її —
Ми простягнем на поміч руки,
Мозолясті руки свої.

Може, душу пече образа,
Може, впав ти від неї в стум?
Не вагайся, підходь, розкажуй —
Ми у пісні розвієм сум.

Та в очах твоїх завжди спокій,
І обличчя кругле, мов книш,
І проходиш ти завжди боком,
І підкреслено ти мовчиш.

І у всьому така погорда,
Що говорять дівочі уста:
— Запишався... якого чорта?
— Торрічеллева пустота!

На трухляву столітню грушу
Ти похорий, чванько й мурло,
І боїшся, щоб хтось у душу
Не заглянув, мов у дупло.

14.01.1960

Ой майнули білі коні...
Ой майнули білі коні, тільки в'ються гриви,
Тільки курява лягає на зелені ниви.
Пронеслись, прогупотіли, врізалися в небо,
Впала з воза моя мрія — пішки йде до тебе.
Знаю: дійде, не охляне, в полі не зачохне —
Світ твоїми, моя люба, кучерями пахне!
Крізь пилюку, по багнюці, в холод і завію
Прийде чистою до тебе біла моя мрія.

26.I.1962

В грудях набубнявіла тривога...
В грудях набубнявіла тривога
Світла, ніби ранок запашний,—
Ти ще не хилила ні до кого
Лобик свій упертий і смішний.
Ти ще не торкалася губами
Вічних і прозорих таємниць.
Чистота твоя тремтить вогнями
У червонім клекоті зірниць.
Тільки манить ввечері дорога
У казково загадковий світ...
В грудях набубнявіла тривога,
Тиха й мовчазна, як динаміт.

1963

Уманським дівчатам
Умань! Добра, ласкава Умань.
Хмари в небі — мов сива шаль.
Я люблю у Софіївці думать,
Із минулого знявши вуаль.

Обійду усі гроти й альтанки,
З водограю нап'юся води.
Розумію, чому уманчанки
На побачення ходять сюди.

Ой дівчата, русяві й білі,
Чорні очі — мов стиглий глід!
Не дивитись на вас не в силі,
А мені вже дивитись не слід.

І блідніють казкові химери,
І німіє антична краса —

Ви не гірші нічим од Венери,
А вона ж цілий світ потряса!

Хто на сонце очей не мружить?
От хіба що сліпі — та й все.
Той, хто вас обмине байдуже,
Мабуть, крем'ях у грудях несе.

Я люблю у Софіївці думать,
Відганяючи спогадів рій.
Від сьогодні, ласкава Умань,
Скільки житиму — бранець твій.

28.10.1961